

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛІСГОСП»

вул. Лісова, 1, смт. Гончарівське, Чернігівський район, Чернігівська обл., 15558, тел.: 050-416-30-29,
факс: (0462) 935-325, сайт: lisgosp.ucoz.net, e-mail: lisgosp@ukr.net, код згідно з ЄДРПОУ 24967505

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

_____ Володимир БРИГИНЕЦЬ

_____ 2021 р.

ЗВІТ

за результатами післяпроектного моніторингу впливу на довкілля при
спеціальному використанні лісових ресурсів в порядку проведення
суцільних санітарних рубок
ДП «Чернігівський військовий лісгосп»
за II квартал 2021 року

Київ
2021

Реферат

Об'єкт дослідження: ділянки проведення суцільних санітарних рубок ДП «Чернігівський військовий лісгосп» в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047).

Предмет дослідження: рідкісні види тварин і рослин, занесені до Червоної книги України та види і оселища, занесені в список, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047).

Мета роботи: забезпечити виконання програми щоквартального післяпроектного моніторингу щодо впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів ДП «Чернігівський військовий лісгосп» в порядку проведення суцільних санітарних рубок.

Методи дослідження: аналіз лісотаксаційних та планово-картографічних матеріалів, аналіз даних щодо об'єктів Смарагдової мережі та місцевих об'єктів природно-заповідного фонду України, вивчення наукових публікацій, польові рекогносцирувальні обстеження територій, опитування працівників лісогосподарського підприємства.

Зміст

Реферат	3
Вступ.....	4
1. Характеристика планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	5
2. Програма післяпроектного моніторингу щодо впливу на довкілля	7
3. Результати досліджень	12
3.1. Коротка еколого-лісівнича характеристика територій впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	13
3.2. Об'єкт Смарагдової мережі на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	16
3.3. Види рослин, що підлягають охороні.....	17
3.3.1. Види рослин, що підлягають охороні на об'єкті Смарагдової мережі.....	17
3.3.2. Види рослин, що занесені до Червоної книги України.....	18
3.4. Види тварин, що підлягають охороні на об'єкті Смарагдової мережі.....	20
3.4.1. Види тварин, що підлягають охороні на об'єкті Смарагдової мережі.....	20
3.4.2. Види тварин, що занесені до Червоної книги України.....	24
3.5. Оселища, що підлягають охороні.....	27
3.6. Праліси, квазіпраліси і природні ліси на території впровадження планової діяльності.....	31
3.7. Деревоживучі комахи території впровадження планової діяльності.....	32
3.8. Облік заготовленої деревини та лісопродукції	33
4. Заходи і дії із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля.....	34
Висновки.....	38
Список використаних джерел.....	40

Додатки:

Додаток А. Перелік видів рослин, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	44
Додаток Б. Перелік видів хребетних тварин, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	45
Додаток В. Перелік видів комах, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	47
Додаток В. Перелік оселищ, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп».....	48

Вступ

Раціональне ведення лісового господарства, забезпечення збереження, відтворення та використання лісових ресурсів обумовлюють важливість оцінки впливу на довкілля, як інструменту обґрунтування рішень щодо планової діяльності підприємств лісового господарства.

Необхідність запобігання завданню шкоди довкіллю, вимагає врахування ще на етапі планування господарської діяльності її потенційних наслідків для біологічного і ландшафтного різноманіття, водних та ґрунтових ресурсів, розробки механізмів для зменшення антропогенного навантаження на довкілля, уникнення негативних впливів господарської діяльності на екологічні та соціально-економічні умови району діяльності лісогосподарського підприємства.

Післяпроектний щоквартальний моніторинг лісів є одним із механізмів, що дозволяє забезпечити спостереження за зміною стану окремих компонентів лісових екосистем внаслідок лісогосподарської діяльності.

У якості основних об'єктів моніторингу, що виконують роль індикаторів, виступають рідкісні види рослин, тварин та оселищ. Виявлення негативного впливу на них дає можливість скоригувати порядок і обсяг господарських робіт, а у особливо складних випадках – призупинити господарську діяльність. Таким чином, саме за результатами післяпроектного моніторингу лісокористувач, із залученням експертів, розробляє та впроваджує систему заходів щодо зменшення негативного впливу лісогосподарської діяльності на раритетні компоненти біологічного та біотопічного різноманіття та забезпечує контроль за виконанням положень, визначених висновком про оцінку впливу на довкілля.

1. Характеристика планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

Державне підприємство (ДП) «Чернігівський військовий лісгосп» Міністерства оборони України, розташоване у західній частині Чернігівської області на території Чернігівського, Козелецького та, частково, Ічнянського адміністративних районів.

Адреса підприємства: 15558, Чернігівська область, Чернігівський район, смт. Гончарівське, вул. Лісова, буд. 1.

Загальна площа земель лісового фонду підприємства становить – 26 963,8 га.

Метою планової діяльності підприємства є спеціальне використання лісових ресурсів, що здійснюється шляхом проведення суцільних санітарних рубок.

Відповідно до Звіту із ОВД, у першій половині квітня 2020 року в лісовому масиві майстерської лісгосподарської ділянки № 5 сталася пожежа, внаслідок якої було пошкоджено 731,6 га лісу, що документально підтверджується Актом про пожежу від 15.04.2020 № 388. Комісією ДСЛП «Київлісозахист» 01.09.2020 р. було проведено санітарно-лісопатологічне обстеження, на основі якого було складено акт по ділянкам, які підлягають суцільним санітарним рубкам Майстерської ділянки № 5 в кварталах: 311, 343, 344, 369, 370, 388, 389, 409, 430. Загальна площа обстежених насаджень складає 342,2 га, з них насаджень, що потребують проведення суцільних санітарних рубок – 284,8 га, і виявлено, що низовою пожежею сильного ступеня пройдено 207,9 га (73%), верховою пожежею пошкоджено 76,9 га (27%).

Згідно Акту попереднього санітарно-лісопатологічного обстеження пошкоджених насаджень ДП «Чернігівський військовий лісгосп» від 02.09.2020 та Акту санітарного і лісопатологічного обстеження лісових насаджень ДП «Чернігівський військовий лісгосп» в господарській зоні

2. Програма післяпроектного моніторингу щодо впливу на довкілля

Потенційно територія лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» є перспективною щодо знаходження тут цінних із природоохоронної точки зору оселищ, а також придатною для існування популяцій ряду рідкісних видів тварин і рослин, необхідність збереження яких визначена національним законодавством України та міжнародними природоохоронними конвенціями.

За результатами оцінки впливу на довкілля планованої діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» шляхом спеціального використання лісових ресурсів у порядку проведення суцільних санітарних рубок (реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності 202010166764), підприємством отриманий Висновок з оцінки впливу на довкілля №21\01-202010166764/1 від 26.03.2021 року.

Згідно п. 6 Висновку на ДП «Чернігівський військовий лісгосп» покладається обов'язок здійснювати післяпроектний моніторинг впливу на довкілля, що передбачає:

- до початку провадження планованої діяльності розробити, затвердити план післяпроектного моніторингу на термін провадження планованої діяльності та п'яти років після закінчення планованої діяльності, надати його до уповноваженого центрального органу та центрального апарату Держекоінспекції;

- до початку провадження планованої діяльності надати інформацію щодо досліджень в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047);

- здійснювати дослідження щодо впливу на види та оселища об'єктів Смарагдової мережі (протягом року, інформацію надавати Міндовкілля);

- здійснювати облік заготовленої деревини та лісопродукції (надавати інформацію при здійсненні заходів державного нагляду (контролю) в сфері охорони навколишнього природного середовища);

- здійснювати дослідження наявності видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України на ділянках провадження планованої діяльності перед її початком;

- надавати квартално-видільний перелік ідентифікованих місць зростання та перебування видів тварин, а також рослин занесених до Червоної книги України на місці провадження планової діяльності, забезпечити проведення роботи та безперешкодне надання інформації з метою проведення ідентифікації належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів відповідно до вимог «Методики визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів» та інформувати Міндовкілля щодо проведеної роботи щороку.

На виконання частини першої пункту 6 Висновку складено план проведення післяпроектного моніторингу (табл. 2.1), який погоджений Міндовкілля.

Таблиця 2.1

План проведення післяпроектного моніторингу на виконання висновку Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26.03.2021 року №21\01-202010166764/1 за результатами оцінки впливу на довкілля планованої діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» «Спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення суцільних санітарних рубок», реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності 202010166764

	Дослідження	Періодичність	Період здійснення
1	Дослідження в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047)	Одноразово	До моменту проведення планованої діяльності
2	Дослідження щодо впливу на види та оселища об'єктів Смарагдової мережі	Один раз на квартал	Період проведення планованої діяльності
	Облік заготовленої деревини та лісопродукції (надавати інформацію	Один раз на квартал	діяльності та

	Дослідження	Періодичність	Період здійснення
	при здійсненні заходів державного нагляду (контролю) в сфері охорони навколишнього природного середовища)		п'ять років після закінчення реалізації планованої діяльності
4	Дослідження наявності видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України на ділянках провадження планованої діяльності перед її початком	Один раз на квартал	
5	Квартально-видільний перелік ідентифікованих місць зростання та перебування видів тварин, а також рослин занесених до Червоної книги України на місці провадження планової діяльності.	Один раз на рік	Період проведення планованої діяльності та
6	Проведення робіт та надання інформації з метою проведення ідентифікації належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів відповідно до вимог «Методики визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів»	Один раз на рік	п'ять років після закінчення реалізації планованої діяльності

Звіти післяпроектного моніторингу подаються до Міндовкілля та Держекоінспекції протягом наступного місяця за звітним, згідно вимог Висновку про ОВД.

Виявлення оселищ, що потребують охорони у межах об'єку Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) здійснюється шляхом аналізу документів, що характеризують смарагдовий об'єкт і їх співставлення із лісотаксаційними матеріалами лісокористувача, із наступним натурним рекогносцирувальним обстеженням територій.

Моніторинг рідкісних видів здійснюється шляхом регулярного (щоквартального) обстеження територій провадження планової діяльності,

під час яких ідентифікуються рідкісні види тварин та рослин, що занесені до Червоної книги України, та до додатків Бернської конвенції.

Основний період ідентифікації місцезростань рідкісних рослин – період активної вегетації, котрий збігається із періодом активної життєдіяльності рідкісних видів безхребетних тварин.

Цінні об'єкти біотопічного різноманіття (оселища об'єктів Смарагдової мережі, праліси, квазіпраліси і старовікові ліси) ідентифікуються експертом, шляхом камерального аналізу лісотаксаційних матеріалів із наступним рекогносцирувальним польовим обстеженням та із виконанням повторних уточнюючих обстежень протягом вегетаційного періоду.

Моніторинг за дерево-живучими комахами на місці провадження планованої діяльності здійснюється при обстеженні територій на яких спостерігається всихання дерев внаслідок життєдіяльності ентомологічних стовбурових шкідників.

Огляд місць заготівлі деревини, інших продуктів лісу та використання корисних властивостей лісів здійснюється на ділянках провадження планової діяльності, після виконання відповідних лісогосподарських робіт.

Облік заготовленої деревини та лісопродукції здійснюється згідно Наказу Держлісагентства України №9 від 21.01.2013 «Про затвердження Методичних вказівок з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Державного агентства лісових ресурсів України».

Квартально-видільний перелік ідентифікованих місць зростання та перебування видів та оселищ, занесених в список, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), а також перелік місць зростання та перебування видів тварин та рослин занесених до Червоної книги України, в подальшому уточнюється і передається до Міндовкілля у вигляді окремих проміжних звітів та

узагальнюючого річного звіту за результатами щоквартальних обстежень місць впровадження планованої діяльності.

За результатами моніторингу ДП «Чернігівський військовий лісгосп», із залученням експертів, розробляє та впроваджує систему заходів щодо зменшення негативного впливу лісгосподарської діяльності на раритетні компоненти біологічного та біотопічного різноманіття.

Обстеження територій провадження планованої діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» здійснюється експертами за участі інженерно-технічних працівників підприємства.

3. Результати досліджень

В рамках проведення післяпроектного моніторингу на виконання приписів Висновку Міндовкілля України №21\01-202010166764/1 від 26.03.2021 р. з метою оцінки впливу на довкілля у травні-червні 2021 року проведено наступні роботи:

- вивчено результати попередніх наукових досліджень, виконаних на території лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп», значна частина котрої входить (або входила раніше) до складу території регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський».

- на основі опрацьованих матеріалів, складено перелік видів та оселищ, занесених в список, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), котрі можуть зазнати впливу внаслідок провадження планової лісгосподарської діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп»;

- визначено попередній перелік рідкісних видів тварин і рослин, з числа занесених до Червоної книги України, котрі можуть бути виявлені на ділянках провадження планової лісгосподарської діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп»;

- розпочато моніторинг наявності і стану видів та оселищ, що підлягають охороні на ділянках планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп»;

- проведено польові рекогносцирувальні обстеження району планової діяльності.

Безпосереднє ж детальне вивчення впливу планованої діяльності лісгоспу на об'єкти збереження (тварини, рослини, оселища) буде здійснюватися шляхом забезпечення моніторингу протягом періоду виконання лісгосподарських робіт та протягом наступних п'яти років.

3.1. Коротка еколого-лісівнича характеристика територій впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

Відповідно до Звіту із ОВД, ділянки, що відведені під суцільні санітарні рубки, є лісовими згарищами, що утворилися внаслідок пожежі у квітні 2020 року. У результаті пожежі, в межах держлісфонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» вогнем було пошкоджено 731,6 га лісових насаджень, що документально підтверджується Актом про пожежу від 15.04.2020 № 388.

Лісовий фонд ДП «Чернігівський військовий лісгосп» дещо фрагментований і нерівномірно розміщений. Переважна частина лісів підприємства розташована між ріками Дніпро і Десна та входить до складу Міжрічинського лісового масиву і, частково, до складу території регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський». Ліси підприємства в межах Ічнянського району становлять незначні за площею масиви, розташовані серед агроландшафтів. Частина таких насаджень деградовані, внаслідок вікових змін та антропогенного впливу.

На землях основного масиву лісового фонду підприємства, де і здійснюється планована діяльність, переважають лісові насадження із домінуванням сосни звичайної (понад 65% лісовкритої площі). М'яколистяні насадження (близько 20%) формують береза повисла, вільха чорна та у незначній кількості осика та тополя чорна (осокір). Твердолистяні насадження – переважно із домінуванням дуба звичайного займають незначні площі – загалом менше 10%. Незначні площі займають також насадження робінії псевдоакації, що виконують переважно фітомеліоративні функції.

В межах ділянок територій впровадження планової діяльності, як і в межах лісового фонду підприємства в цілому, переважаючими типами умов місцезростання, відповідно до едафічної сітки Алексєєва-Погребняка, є

соснові і дубово-соснові субори на глинисто-піщаних та супіщаних дерново-підзолистих ґрунтах. Більшість насаджень розташовані в умовах свіжого субору (B_2) і до пожежі були зайняті сосняками зеленомоховими, менші площі розташовані в умовах вологого гігротопу (B_3), де переважали сосняки крушиново-чорнично-зеленомохові.

Окремі підвищені ділянки із піщаними дерново-підзолистими ґрунтами зайняті сухими борами (A_1) із сосняками лишайниковими та рідколісними пустищами на їх місці. Наземний покрив псамофітних пустищ формують переважно булавоносець сіруватий, келерія сиза, верес звичайний та лишайники родів кладонія і цетрарія.

Знижені ділянки у заболочених прохідних долинах колишніх річок зайняті торфово-болотяними ґрунтами, із переважанням вологих і сирих сугрудів (C_4, C_5), під насадженнями вільхи чорної та берези повислої, а також із заростями чагарникових верб (верби попелястої і вушкатої) та відкритими осоковими болотами.

Свіжі та вологі сугруди і груди (діброви) на території лісового фонду підприємства зустрічаються на незначних площах, що приурочені переважно до периферійної частини прохідних долин та притерасної частини заплави Десни. Відповідно, дані едатопи в межах території планованої діяльності відсутні.

Видовий склад деревних насаджень, здебільшого, цілком відповідає лісорослинним умовам. Більшість ділянок знаходяться під штучними, переважно моновидовими, сосновими насадженнями, характерними для свіжих суборів. В умовах відносного збільшення вологості та трофності ґрунту до сосни у насадженнях домішуються береза повисла, дуб звичайний, груша звичайна, а місцями адвентивний вид – робінія псевдоакація та підлісочні види чагарників – крушина ламка, горобина звичайна, ліщина звичайна, бруслина бородавчаста тощо.

За віковою структурою деревостани в межах територій провадження планової діяльності належать різних вікових категорій – стиглих, пристигаючих, середньовікових та молодняків.

Ділянки, що підлягають суцільним санітарним рубкам розташовані в межах Майстерської ділянки № 5 ДП «Чернігівський військовий лісгосп» в кварталах: 311, 343, 344, 369, 370, 388, 389, 409, 430.

В межах цієї території, з метою збереження оселища Х35 (континентальні піщані дюни), що підлягає охороні у об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), висновком із ОВД забороняється планована діяльність (суцільні санітарні рубки) та штучне лісовідновлення в межах кв. 389 (вид. 12, 16), кв. 409 (вид. 3, 5, 9, 13, 15, 16, 23, 28), кв.430 (вид. 2, 3, 4, 10).

Згідно даних нашого обстеження, всі оглянуті ділянки території планованої діяльності являють собою лісові згарища із цілком або переважно загиблим деревостаном.

Головною породою у оглянутих деревостанах є переважно сосна звичайна. Супутніми породами є береза повисла та, на окремих ділянках, дуб звичайний, вільха чорна, осика і робінія псевдоакація.

Живий надґрунтовий покрив та підлісок у оглянутих насадженнях наразі перебувають на початковій стадії відновлення. Підлісок утворюють однорічні пагони крушини ламкої, верби козячої, бузини червоної та інших чагарникових видів, що відновлюються вегетативно.

Моховий і лишайниковий яруси у живому наґрунтовому покриві знищені повністю. Інтенсивно іде розростання трав'янистих рослин, зокрема злаків – куничника наземного, молінії голубої, булавоносця сіруватого тощо.

Очікується, що внаслідок проведення суцільних санітарних рубок відбудеться часткова зміна типів оселищ (біотопів), які можна буде визначити після завершення лісгосподарських робіт та наступного відновлення деревостанів і живого надґрунтового покриву.

3.2. Об'єкт Смарагдової мережі на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

Територія лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» загалом у значній мірі перекривається із територією об'єкту Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047) та на незначній площі із об'єктом Смарагдової мережі Nyzhnie Podesennia (UA0000054).

Вище вказані природоохоронні об'єкти створені для збереження рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, які мають міжнародний охоронний статус згідно Резолюції № 6 (1998 р.) Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни, а також для збереження природних середовищ існування в Європі, оскільки містять природні середовища існування (оселища), які перелічені в Резолюції № 4 Бернської конвенції.

Власне ж ділянки лісового фонду підприємства, що входять до складу території провадження планованої діяльності, щодо якої надано висновок ОВД №21\01-202010166764/1 від 26.03.2021 входять до території одного об'єкту Смарагдової мережі, а саме – Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047). Загальна характеристика вказаного об'єкту наведена нижче у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Характеристика об'єкту Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047)

Назва об'єкту мережі	Код об'єкту мережі	Площа, га	Кількість об'єктів охорони (види, оселища), шт							
			оселища	птахи	ссавці	амфібії	риби	безхребетні	рослини	Всі таксони
Mizhrichynskiy Regional Landscape Park	UA0000047	102 434	25	26	2	1	14	17	5	90

Слід зауважити, що зважаючи на значні розміри об'єкту Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), переважна частина його території (бл. 70 %) знаходяться по за межами держлісфонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» та включає території інших лісокористувачів та землевласників. Відповідно, на території лісгоспу представлені далеко не всі види та оселища, що підлягають охороні на вказаному об'єкті.

Деякі рідкісні види тварин і рослин, а також оселища, з числа занесених в список, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) на території Чернігівського військового лісгоспу зустрічаються, проте по за межами ділянок, на яких планується провадження планової діяльності підприємства. Відтак вплив планової лісогосподарської діяльності на них непрямий і здебільшого незначний. Це, зокрема, види і оселища, що із лісовим середовищем пов'язані опосередковано – водні, болотяні, лучні тощо.

3.3. Види рослин, що підлягають охороні

3.3.1. Види рослин, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі

Перелік видів рослин, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) є включає лише 5 видів, із яких достовірно відомо про знаходження на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» лише 3 видів, короткі характеристики яких наводимо нижче.

Гніздівка звичайна – сапрофітна жовто-бура рослина родини зозулинцевих (орхідних). Типові місцезростання – тіністі листяні, рідше сосново-дубові ліси. Вид чутливий до впливу лісогосподарських заходів, внаслідок яких відбувається інтенсивне зниження повноти насаджень та

пошкодження лісової підстилки та ґрунту. Після суцільно-лісосічних рубок із лісосік зникає.

В межах ділянок території планованої діяльності вид не відмічено.

Дягель лікарський – крупна рослина родини зонтичних. Характерні місцезростання – узлісся вологих вільхових лісів, заболочені галявини і вологі луки на відносно родючих ґрунтах (сирі сугруди). На території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» вид відмічений у кв. __ та на інших ділянках, що розташовані переважно у периферійній частині Бондарівського болота.

В межах ділянок території планованої діяльності вид не відмічено.

Пальчатокорінник м'ясочервоний – рослина родини зозулинцевих (орхідних). Типові місцезростання – торф'янисті і вологі луки. На території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» вид відмічений у межах Бондарівського болота у кв. __, серед пустищ у локальному зниженні у кв. __, та на луках у кв. __ (ур. Новий Завод). Оскільки вид населяє відкриті біотопи, лісгосподарська діяльність, окрім штучного заліснення лучних ділянок, на стан його популяції не впливає.

В межах території планованої діяльності вид відмічено у кв. __, проте ділянка, де знайдене місцезростання, вже виключена із території проведення рубок, згідно висновку ОВД, через наявність охоронюваного оселища Х5.

3.3.2. Види рослин, що занесені до Червоної книги України

Аналіз лісотаксаційних матеріалів ДП «Чернігівський військовий лісгосп», вивчення опублікованих даних інвентаризації флори регіону та проведення власних багаторічних моніторингових досліджень на даній та прилеглий природоохоронній території свідчать про те, що територія лісгоспу

може бути місцем зростання близько 10 рідкісних видів рослин, занесених до Червоної книги України.

Зокрема територія може слугувати місцезростанням ряду рідкісних типово лісових видів рослин, чий екологічний ареал приурочений до соснових лісів на дерново-підзолистих помірно зволжених ґрунтах – таких як смілка литовська, сон широколистий, плаун колючий, дифазіаструм сплюснутий, коручка чемерикувидна, гудайера повзуча тощо, виявлення яких потребує детальних обстежень території протягом різних сезонів року.

Із рідкісних видів рослин, занесених до Червоної книги України, на території лісового фонду підприємства, у ході рекогносцирувальних обстежень, виконаних протягом попереднього періоду, виявлене місцезростання чотирьох видів – плауна колючого або річного (. __), смілки литовської (кв. __), сону широколистого (кв. __) та пальчатокорінника м'ясочервоного (кв. __). Усі види рослин було ідентифіковано візуально. Проте пожежа значної інтенсивності призвела до втрати частини місцезростань та тимчасового збіднення біорізноманіття досліджуваних ділянок.

Безпосередньо ж у межах ділянок території планованої діяльності підприємства, протягом II кварталу 2021 року, нами виявлено лише 3 види рідкісних рослин, що занесені до Червоної книги України. Це – пальчатокорінник м'ясочервоний, ковила дніпровська та смілка литовська.

Перші два вказані види не є лісовими, і були виявлені на нелісовкритих площах. Пальчатокорінник м'ясочервоний – у локальному зниженні на задернованому ґрунті на березі водойми, а ковила дніпровська – на псамофітному пустищі. Виявлені локалітети розташовані у межах ділянок, що виключені із території проведення рубок, згідно висновку ОВД, через наявність охоронюваного оселища X5.

Смілка литовська виявлена на узбіччі лісових доріг і старих протипожежних мінералізованих смуг у низькоповнотних насадженнях і рідколіссі, пошкоджених пожежею.

Незначна кількість виявлених видів рідкісних рослин імовірно обумовлена достатньо одноманітними та бідними едафічними умовами обстежуваних ділянок та впливом недавньої лісової пожежі і, як наслідок, несприятливими умовами для розвитку живого надґрунтового покриву.

3.4. Види тварин, що підлягають охороні

3.4.1. Види тварин, що підлягають охороні на об'єкті Смарагдової мережі

Перелік видів птахів, що, відповідно до Бернської конвенції, підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047) включає загалом 26 видів (Додаток Б). Із зазначеного переліку, за даними наукових досліджень попередніх років та у результаті обстежень, виконаних нами у ході виконання післяпроектного моніторингу, були відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» всього 12 із 26 видів із зазначеного переліку(Додаток Б).

Проте, окрім видів, що зазначені у переліку об'єкту Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047), нами відмічено на території лісового фонду підприємства і ряд інших видів птахів, що перебувають під охороною Бернської конвенції, всього 28 видів.

Зазначені види птахів мають різні екологічні характеристики. Умовно їх можна розділити на 4 екологічні групи, що відповідно мають різну чутливість до наслідків лісогосподарської діяльності.

Перша група – виключно лісові види. До таких, із зазначеного переліку належать 8 видів: голуб-синяк, дятел білоспинний, дятел середній, жовна сива, жовна чорна, мухоловка мала, сова сіра, яструб великий. Представники даної групи дуже чутливі до змін у лісовому середовищі. Зменшення площі

старовікових лісонасаджень, санітарні рубки та видалення фаутичних дерев і мертвої деревини негативно впливає на чисельність їхніх популяцій.

Друга – види, для яких гніздовими біотопами є пристигаючі і стиглі насадженнях, а кормовими біотопами є інші угіддя (водойми, болота, луки, вирубки). До них належать також 8 видів: зміїд, канюк звичайний, лелека чорний, орлан-білохвіст, осоїд, підорлик великий, підорлик малий, шуліка чорний. Представники цієї групи чутливі до наслідків лісгосподарських робіт, оскільки потерпають від зменшення площі старовікових насаджень, вирубування гніздових дерев та турбування у гніздовий період. Проте їх чисельність залежить, значною мірою від наявності видів-жертв, що населяють нелісові біотопи (риби, плазуни, дрібні ссавці).

Третя – види, що населяють у лісах екотонні зони – узлісся, галявини, куртини чагарників на вирубках тощо. Це такі види, як: вівсянка садова, дрімлюга, жайворонок лісовий, кропив'янка рябогруда, мухоловка білошия, сорокопуд терновий, сорокопуд чорнолобий – всього 7 видів. Ця група є мало чутливою стосовно лісгосподарського впливу, оскільки фрагментування лісових насаджень, внаслідок суцільнолісосічних рубок створює нові місцоселення для цих видів, а сукцесійні зміни лісової рослинності впливають скоріше на просторовий розподіл особин, ніж на їх чисельність.

Четверта – види, що на території земель держлісфонду заселяють нелісовкриті угіддя – береги водойм, болота, відкриті ландшафти. Серед них 5 видів: бугай, лунь очеретяний, ремез, сова болотяна, щеврик польовий. Лісгосподарська діяльність може вплинути на їх чисельність лише опосередковано, через зміну гідрологічного режиму, зміни ландшафтів тощо, відповідно ці види можуть вважатися нечутливими до наслідків робіт.

У офіційному **переліку ссавців**, що потребують охорони на досліджуваному об'єкті Смарагдової мережі, зазначено лише два види –

вовка та бобра річкового (Додаток Б.). Обидва види зустрічаються на території держлісфоду ДП «Чернігвський військовий лісгосп».

Вовк, як екологічно пластичний вид, періодично відмічається по всій території у різноманітних лісових і нелісових біотопах. Лісогосподарська діяльність впливає на його чисельність опосередковано – через зміни у структурі біотопів змінюється розподіл фітомаси в екосистемах, що впливає на чисельність і розподіл рослиноїдних тварин, котрі, у свою чергу, виконують роль видів-жертв для вовка. Відповідно, суцільноліосічні рубки із наступним лісовідновленням мали б сприяти покращенню стану популяції даного виду. Проте на практиці чисельність вовка залежить від рівня прямого переслідування людиною та рівня переслідування (а відповідно і чисельності) видів-жертв.

Бобер річковий, що є достатньо стенобіонтним видом, поширений на території ДП «Чернігвський військовий лісгосп» у двох осередках – на водоймах болотяних масивів «Бондарівське» та «Міша». Специфіка біотопічного розподілу цих тварин відповідно робить їх мало чутливими до наслідків лісогосподарської діяльності, якщо та не призводить до зміни гідрологічного режиму. Чисельність виду наразі залежить від наявності водойм, що не пересихають, забезпеченості природними кормами (чагарникові верби, м'як'олистяні види дерев, водні макрофіти), та рівня переслідування з боку хижаків (вовк, рись) та людини. В межах території ділянок планованої діяльності вид не виявлений.

У переліку видів амфібій, що потребують охорони на об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), зазначено єдиний вид – кумку червоночереву (Додаток Б.).

Кумка (або джерлянка) червоночерева населяє вологі біотопи, в тому числі вологі вільхові та березові ліси по берегах боліт, де активно полює на безхребетних. Для розмноження вид потребує наявності у весняно-літній період мілководних водойм, що добре прогріваються, але не пересихають.

Лісогосподарська діяльність, внаслідок якої із екосистем видаляється мертва деревина, зменшується кількість лісового опаду та збільшується рівень освітленості територій і, як наслідок зменшується кількість безхребетних, може негативно впливати на чисельність кумки червоночервої. Проте визначальним фактором для збереження її популяції є стабільність гідрологічного режиму, що наразі залежить від кліматичних показників. Безпосередньо в межах території ділянок планованої діяльності вид не виявлений, оскільки виділ, що містить мілководну водойму, важливу для розмноження, вже виключений із переліку площ, відведених під суцільні санітарні рубки, через наявність охоронюваного оселища.

Перелік видів риб, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) налічує 14 видів, із яких у водоймах на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» відмічено 1 вид (Додаток Б.). Це – карась звичайний (золотий).

Вид населяє мілководні окремі мілководні водойми на території лісового фонду підприємства, проте у межах територій планованої діяльності виявлений не був.

Карась золотий не є чутливими до наслідків лісогосподарської діяльності, за умови, що вона не впливає на гідрологічний режим та хімічний склад води. Зменшення чисельності виду пов'язане переважно із природною зміною гідрологічного режиму водойм внаслідок кліматичних змін, їх евтрофізацією внаслідок впливу сільського господарства та витіснення адвентивним видом – карасем срібним.

Перелік видів комах, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) є достатньо великим і налічує 17 видів, із яких достовірно відомо про перебування на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» лише 4 видів (Табл. 3.7). В подальшому, при проведенні щоквартальних моніторингових досліджень, можливе виявлення ще ряду видів із зазначеного переліку.

Серед виявлених 4 видів комах, що підлягають збереженню, переважають метелики – 3 види; представлені також жуки – 1 вид.

На основі досліджень попередніх років, наводимо перелік місевих рідкісних видів комах, у розрізі систематичних груп із зазначенням їх чутливості до впливу лісогосподарських заходів.

Метелики – бражник Прозерпіна, ведмедиця-господиня, махаон та мінливець великий, із лісовим середовищем пов'язані мало і лісогосподарські заходи на стан їх популяцій мало впливають.

Бабки – дозорець-імператор, красуня-діва та лютка Брауера, є хижими комахами, личинки яких розвиваються у воді. Дорослі ж комахи полюють переважно на відкритих просторах і лісове середовище та лісогосподарські заходи для них є незначущими.

Жуки – вусач великий дубовий західний і жук-олень є виключно лісовими видами, личинки яких розвиваються у деревині. Обидва види у своєму розвитку пов'язані насамперед із дубом. Старовікові дубові насадження, або старовікові насадження за участі дуба є їх типовими біотопами. Як частково сапроксильні види і жук-олень і вусач великий дубовий західний потребують наявності крупномірної мертвої деревини листяних видів. Відповідно рубки головного користування та санітарні рубки призводять до зменшення чисельності популяцій зазначених видів.

Проте, оскільки території впровадження планованої діяльності являють собою згарища на місці соснових лісів, ці біотопи не є ключовими для збереження вказаних рідкісних видів комах.

3.4.2. Види тварин, що занесені до Червоної книги України

Вивчення опублікованих даних та робочих звітів експертів із інвентаризації фауни району проведення моніторингових досліджень, а також аналіз власних даних, зібраних у ході виконання післяпроектного

моніторингу та вивчення проектів організації суміжної природоохоронної території (регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський») показав, що територія лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» може бути місцеселенням понад 20 рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України.

Зокрема територія є потенційно придатною для розміщення популяцій рідкісних видів дендрофільних рукокрилих та хижих ссавців, копитних звірів та дятлоподібних, горобцеподібних і денних хижих птахів, що гніздують на території лісових насаджень.

Розташування лісів підприємства у межиріччі двох великих річок – Дніпра та Десни, обумовлює імовірність зустрічі тут різних груп сезонно мігруючих птахів. Переважно це коловодні (гусеподібні, сивкоподібні, журавлеподібні, лелекоподібні) та хижі (соколоподібні), для багатьох із яких лісові території не є ключовими, оскільки міграційними коридорами та місцями міграційних скупчень для них слугують переважно річкові долини та водойми. Відповідно зустрічі не лісових видів птахів, що перебувають на досліджуваній території лише під час сезонних міграцій до уваги не бралися.

Окрім того, малі водойми, що розташовані на території лісового фонду підприємства є місцем перебування двох видів рідкісних риб – гольяна озерного та карася звичайного (золотого).

При польовому обстеженні територій впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп», протягом другого кварталу 2021 року виявлено загалом лише 5 рідкісних видів тварин, що занесені до Червоної книги України, зокрема 2 види ссавців, 2 види птахів та 1 вид безхребетних.

Серед тварин наразі відмічено представника групи рідкісних ссавців, що належить до осілих видів та має цілорічну активність – лося. За способом ідентифікації усі відмічені знахідки лося було зафіксовано за слідами життєдіяльності (відбитки ніг, послід, сліди пов'язані із живленням).

За слідами на ґрунті та послідом також ідентифіковано присутність рідкісного представника великих хижих ссавців – рисі європейської.

Водночас слід зауважити, що наразі постійних сховищ та житлових нір ссавців на обстежених територіях протягом II кварталу поточного року виявлено не було.

Характерні для регіону рідкісні види осілих птахів виявлені не були – імовірно через особливості еколого-лісівничих характеристик обстежених насаджень (переважання монокультур у бідних едатопах). Також, в межах обстежених ділянок не було виявлено гнізд хижих птахів. Натомість у гніздовий сезон нами були відмічені мігруючі види птахів – лелека чорний та змієїд.

Із рідкісних видів безхребетних тварин, за результатами обстежень за 2 квартал 2021 р. нами виявлено лише 1 вид – ксилокопу (бджолу-тесляра) звичайну.

Мала кількість виявлених рідкісних видів тварин у даних моніторингу за 2 квартал 2021 року пов'язана насамперед із лісостаксаційними і екологофауністичними особливостями території провадження планової діяльності, що являє собою свіже згарище після пожежі значної інтенсивності.

В подальшому, після початку провадження планованої діяльності буде виконано додаткові деталізовані дослідження і очікується, що кількість випадків виявлення рідкісних видів тварин дещо збільшиться. Відповідно, тоді ж буде уточнено інформацію щодо загроз, викликаних лісогосподарською діяльністю та шляхів зменшення негативних наслідків щодо впливу на рідкісні види тварин.

3.5. Оселища, що підлягають охороні

Офіційний перелік оселищ, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) включає у себе всього 25 видів оселищ (Додаток Г).

За даними наших досліджень, та відповідно до аналізу літературних даних, із них зустрічаються на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» 11 оселищ. Із них водні – 3, болотяні – 2, лучно-трав'янисті – 3, пустищні – 1, лісові – 1 та 1 угруповання без рослинності (піщані дюни).

Як бачимо переважно більшість оселищ є нелісовими і на території держлісфонду підприємства зустрічаються в межах водно-болотяних угідь та ділянок не вкритих лісовою рослинністю. Нижче наведено їх коротку характеристику та особливості розміщення на досліджуваній території.

Водні оселища на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» розташовані переважно у мілководних водоймах в межах болотяних масивів «Бондарівське болото» (кв. __) та «Міша» (кв. __), а також у поодиноких лісових озерах – «Біле» (кв. __), «Протва» (кв. __) та ін.

C1.222 Вільноплаваючі скупчення жабурника. Угруповання зустрічаються переважно на обводнених ділянках та меліоративних каналах Бондарівського болота. Наразі через зниження рівня ґрунтових вод площа оселищ зменшується. Лісгосподарська діяльність на угруповання впливає опосередковано і у незначній мірі.

C1.224 Вільноплаваючі колонії пухирників. Угруповання відмічені на болоті «Міша» (кв. 371), на обводненій ділянці на окраїні перехідного болота. Площа зменшується через періодичне пересихання. Лісгосподарська діяльність впливає у незначній мірі.

C1.3413 Зарості плавушника болотяного на мілководдях. Досить поширений тип оселищ в межах водойм Бондарівського болота (відмічений у 2020 р., зокрема у кв. __). Місцями плавушник утворює зарості у

обводненому чорновільховому лісовому болоті, між «п'єдесталами» дерев вільхи. Лісогосподарська діяльність впливає у незначній мірі.

Болотяні оселища, як і водні, на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» розташовані переважно в межах болотяних масивів «Бондарівське болото» та «Міша».

D2.3 Перехідні трясовини та сплавини. Рідкісні для України угруповання, що локалізовані на території лісгоспу лише у трьох осередках – кв. __ та на периферійній частині болота «Журавлине» у кв. __. Площа зменшується через зниження кількості опадів. Лісогосподарська діяльність впливає у незначній мірі.

D5.2 Зарості крупних осок переважно без застою води. Угруповання широко поширені на території периферійної частини болотяних масивів «Бондарівське болото» та «Міша». Площа швидко зменшується внаслідок підсихання і наступного природного заліснення. Лісогосподарська діяльність впливає у незначній мірі.

Трав'яні угруповання на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» розташовані переважно на територіях держлісфонду, що раніше використовувалися для потреб сільського господарства (випасання худоби, сінокосіння) або в умовах ділянок, що характеризуються едафічними умовами несприятливими для заліснення.

E1.9 Незімкнені несередземноморські сухі кислі та нейтральні трав'яні угруповання у тому числі континентальні трав'яні угруповання на дюнах. Сформовані в умовах вкрай бідного на поживні речовини та сухого піщаного ґрунту. Рослинний покрив незімкнутий, утворений переважно булавоносцем сіруватим, заростями моху – зозулиного льону волосковидного та наземних лишайників – різних видів кладоній та цетрарії. Оселища розташовані в урочищі «Бондарі» (кв. __), на дюнах водно-льодовикового походження. Площа зменшується через штучне заліснення. Природне заліснення стримують несприятливі ґрунтови

умови та пожежі. Лісогосподарська діяльність (крім штучного заліснення) не впливає.

E2.2 Рівнинні та низькогірні сінокісні луки. Для території лісгоспу мало поширений тип оселищ. Відмічений в ур. «Новий Завод» (кв. __) на території прилеглий до виселеного села. Площа зменшується через припинення господарського використання (сінокосіння, випасання) та , як наслідок природного заліснення. Лісогосподарська діяльність (крім штучного заліснення) не впливає.

E5.4 Мокрі або вологі високотравні та папоротеві узлісся. Тип оселищ широко поширений по межі вільхових лісів із болотами, луками і вирубками. Зустрічається в межах усіх болотяних масивів лісгоспу – на «Бондарівському болоті», болотах «Міша» та «Оситець». Лісогосподарська діяльність, що сприяє збільшенню мозаїчності угідь та збільшенню довжини узлісь – певною мірою сприяє підтриманню оселищ.

Пустища – рідкісний нині для Полісся тип оселищ, що формувалися в умовах тривалого екстенсивного традиційного господарювання під впливом пожеж, випасання та штучного розрідження деревного ярусу.

F4.2 Сухі пустища. Угрупування на піщаних, кислих ґрунтах із домінуванням чи значною участю чагарничків – вересу, брусниці, мучниці, у поєднанні із заростями молінії голубої, дернинами зелених мохів – плеуроціуму Шребера та гілокоміуму блискучого. Рідкісні оселища, що займають незначні площі переважно у межах колишнього військового полігону в ур. «Бондарі» (. __). Окремі локалітети трапляються на території лісгоспу на ділянках із боровими умовами, у сосново-березових рідколіссях, що раніше були пройдені пожежами. Площа катастрофічно зменшується внаслідок штучного та, частково, природного заліснення, що є наслідком припинення традиційного сільськогосподарського використання. Підтриманню оселищ сприяють лісові пожежі низької інтенсивності та випас худоби.

Лісові оселища, з числа тих що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), згідно офіційних даних, належать переважно до заплавних типів лісу, або ж до типово евтрофних та мегатрофних угруповань дуба із супутниками (грабом, ясенем тощо). В межах же території держлісфонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» подібні угруповання відсутні, оскільки територія лісгоспу знаходиться по за межами річкових заплав, а згідно її едафічної характеристики тут переважають умови суборів, борів та сугрудів на дерново-підзолистих або торфових ґрунтах. Відтак у лісових насадженнях переважають сосна звичайна, іноді у комплексі із дубом звичайним, та вільха чорна.

G1.8 Ацидофільні ліси із домінуванням дуба. Спорадично трапляються переважно у центральній та північній частині території лісгоспу, а також у верхній частині прохідної долини Бондарівського болота та у притерасній частині над заплавою Десни. Площа оселищ скорочується через лісокористування із наступним штучним лісовідновленням, спрямованим на формування монодомінантних соснових насаджень. Спостерігається зміна вікової структури насаджень, що формують оселище, у бік омолодження, внаслідок лісокористування.

X35 Континентальні піщані дюни. Рідкісний тип оселищ, що являє собою відкриті піщані дюни, позбавлені рослинності. На території лісгоспу відмічений лише в урочищі «Бондарі» (кв. __). Площа скорочується внаслідок заростання та штучного заліснення. Періодичні пожежі сприяють збереженню оселища (має господарське значення, як природний протипожежний бар'єр). Лісогосподарська діяльність (крім штучного заліснення) не впливає.

Безпосередньо у межах ділянок, де буде здійснюватися планована діяльність, оселища, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) відсутні, оскільки їх

окремі локалітети, що були виявлені при проходженні процедури ОВД вже виключені із площ, де буде проведено суцільні санітарні рубки.

Водночас є висока імовірність, що при наступному лісовідновленні (природному та штучному) в межах досліджуваного згарища сформується ділянки цінних у природоохоронному плані оселищ – сухі чагарничкові (вересові) і лишайникові пустища та лучно-трав'яні угруповання.

Ці суцесійні зміни мають бути відстежені під час здійснення подальшого післяпроектного моніторингу.

3.6. Праліси, квазіпраліси і природні ліси на території впровадження планової діяльності

Для виявлення лісових ділянок, що належать до пралісів, квазіпралісів і природних лісів виконано дослідження, шляхом камерального аналізу лісотаксаційних матеріалів із наступним регносцірувальним польовим обстеженням усіх перспективних ділянок у межах території впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» на 2 квартал 2021 року.

Дослідження виконане відповідно до «Методики визначення належності лісових територій до пралісів, квазіпралісів і природних лісів».

Згідно отриманих даних жодна із обстежених лісових ділянок не відповідає критеріям щодо віднесення їх до вище зазначених категорій цінних лісів.

Причинами відсутності пралісів і подібних до них категорій в межах досліджуваних ділянок є те, що зазначені ділянки являють собою свіже згарище, котре виникло у результаті пожежі у квітні 2020 року. Ступінь пошкодження лісових насаджень високий. Відповідно деревний ярус – загинув або дуже ослаблений, підлісок, живий надґрунтовий покрив, опад, природний відпад та лісова підстилка – були практично знищені вогнем

повністю, а відтак лісова екосистема перебуває на початковій стадії відновлення.

Додатково відсутність пралісів обумовлюють особливості географічного розташування та історія природокористування території лісового фонду підприємства. Переважна частина обстежених лісових насаджень сформована в умовах багаторічного інтенсивного ведення лісогосподарської діяльності. Відтак, за площею, переважають лісові насадження штучного походження. Значна частина насаджень сформована шляхом природного поновлення лісів на територіях, що вийшли із сільськогосподарського використання після створення військових полігонів, проте досі містять сліди впливу людини. Частина ділянок містить у складі адвентивні деревні види (робінію, клен ясенелистий). Практично всі обстежені ділянки мають ознаки впливу рубок догляду або вибіркового санітарних рубок, що формували їх просторову і видову структуру.

Відповідно, за результатами моніторингу встановлено, що в межах території впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» у 2 кв. 2021 р., ділянки пралісів, квазіпралісів і природних лісів відсутні.

3.7. Деревоживучі комахи території впровадження планової діяльності

За результатами моніторингу у лісових насадженнях на територіях де планується впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп», протягом II кварталу 2021 року, виявлено 7 видів деревоживучих комах.

Зокрема, серед соснових насаджень виявлено одиничні випадки ураження окремих живих дерев лубоїдом сосновим малим, короїдом вершинним та короїдом шестиzubим. Сухостійні та відмерлі вітровальні

дерева сосни звичайної мають ознаки заселення (ходи, виводкові комірки) вторинними стовбуровими шкідниками і сапрокисльними видами, такими, як рагій ребристий та златка соснова велика. Візуально було відмічено імаго златки соснової великої та вусача соснового чорного.

Окрім того у розріджених насадженнях та на галявинах нами неодноразово було виявлено рідкісний, занесений до Червоної книги України, вид перетинчастокрилих – бджолу тесляра звичайну, присутність якої пов'язана із наявністю мертвої деревини та заростей нектароносів.

Випадків масового розмноження стовбурових шкідників не виявлено. Санітарний стан насаджень не може бути оцінений так, як переважна більшість дерев є сухостійними або вкрай ослабленими внаслідок впливу пожежі.

3.8. Облік заготовленої деревини та лісопродукції

Станом на кінець II кварталу 2021 року плановану діяльність на зазначених територіях лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп», а саме проведення суцільних санітарних рубок, розпочато не було, оскільки тривало документальне оформлення даних заходів.

Облік заготовленої деревини та лісопродукції (надавати інформацію при здійсненні заходів державного нагляду (контролю) в сфері охорони навколишнього природного середовища) будуть надані в наступних звітах післяпроектного моніторингу.

4. Заходи і дії із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля

Для зменшення негативного впливу лісогосподарських заходів на біологічне різноманіття та задля збереження рідкісних видів тварин та рослин, виявлених на територіях впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» рекомендується вжити наступних заходів.

У місцях мешкання **лося** – провести лісовідновлення, забезпечивши максимальну відповідність видового складу відновлюваного деревного насадження природним лісорослинним умовам. Перевагу слід віддати формуванню змішаних насаджень, як більш біологічно стійких та таких, що забезпечують кращі умови для збереження біорізноманіття. В умовах свіжого субору слід забезпечувати відновлення не лише головної породи – сосни звичайної, а і сприяти природному поновленню супутніх – берези повислої, осики, дуба звичайного та чагарникових підлісочних видів – крушини ламкої, верби козячої, горобини. Збагачення видового складу молодих насаджень дасть можливість зменшити ступінь пошкодження головної породи внаслідок її об'їдання лосем.

Для збереження місцевої популяції **рисі європейської** лісогосподарські заходи мають бути спрямовані на відновлення і підтримання екосистем із високим рівнем біологічного різноманіття. А саме лісові екосистеми, що будуть штучно відновлені після рубки, мають забезпечувати добрі кормові властивості для рослиноїдних тварин, що служать жертвами рисі (козуля, заєць, а також дрібні гризуни і птахи). Для цього доцільно підтримувати повноту відновлюваних насаджень на рівні оптимальної, не допускаючи їх перегушення, для кращого розвитку живого надґрунтового покриву. Сприяти природному поновленню листяних видів дерев та чагарників. Залишати окремі куртини живих дерев та частину мертвої деревини на лісосіках для покращення захисних властивостей угідь.

У випадку виявлення місць гніздування **лелеки чорного**, для їх збереження, необхідно створювати навколо гнізд охоронні ділянки відповідно до «Плану дій щодо збереження чорного лелеки (*Ciconia nigra* L.) в Україні», затвердженого наказом Мінприроди України № 102 від 11.03.2019 р. (погоджено із Мінагрополітики України та Держлісагентством України). Відповідно, охоронна ділянка має складатися із двох частин – ділянка суворої охорони і ділянка сезонної охорони. Ділянка суворої охорони має включати територію радіусом не менше 100 метрів довкола гнізда. На цій території рекомендується заборонити здійснення будь-якої діяльності та робіт протягом усього року, а під час гніздового періоду – навіть перебування. На лісових дорогах і просіках, що проходять через ділянку суворої охорони, мають стояти попереджувальні аншлаги, що забороняють вхід з 15 квітня до 30 липня (гніздовий період). Окрім того, на ділянці сезонної охорони під час гніздового періоду рекомендується заборонити проведення будь-якої діяльності та робіт на території радіусом не менше 500 м навколо гнізда.

На території, де відмічено **зміїда** у польоті, наразі необхідності вживати спеціальних охоронних заходів немає, оскільки такі заходи проводять лише навколо виявлених гнізд виду. Загалом же, у місцях потенційно придатних для гніздування птаха, варто забезпечити збереження ділянок високостовбурних соснових насаджень.

У місцях виявлення **бджоли-тесляра (ксилокопи звичайної)** – рідкісного виду диких бджіл, що мешкає у мертвій деревині, необхідно забезпечити збереження на лісососіці достатньої кількості останньої, шляхом часткового залишення крупномірних порубочних решток та сухостійної деревини.

Для збереження місцезростань **ковили дніпровської** спеціальних лісогосподарських заходів проводити не треба. Оскільки вид відмічено на

території псамофітного пустища, необхідно в подальшому дану ділянку не включати до площ штучного лісовідновлення.

Для збереження місць зростання **смільки литовської** – виду, поширення якого обмежене переважно ділянками відкритого піщаного ґрунту (узбіччя лісових доріг, протипожежні мінералізовані смуги, рідколісся) доцільно підтримувати у належному стані мережу протипожежних смуг та зберігати невеликі природні галявини серед штучних соснових насаджень в умовах свіжих борів та суборів, а також підтримувати оптимальну повноту відновлюваних лісонасаджень, не допускаючи їх перегушення.

Для збереження місць зростання **пальчатокорінника м'ясочервоного** необхідно підтримувати збереження вологих лісових та заболочених сінокосів, не допускаючи їх штучного чи природного заліснення.

Збереження **видів та оселищ об'єктів Смарагдової мережі**, якщо такі будуть виявлені безпосередньо в межах ділянок впровадження планової діяльності, забезпечується шляхом виконання заходів, що визначаються відповідно до видоспецефічних характеристик, наведених у розділі 3 даного звіту.

Водночас слід зазначити, що оскільки із 11 видів охоронюваних оселищ, виявлених на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп» 10 складають нелісові різновиди (водні – 3, болотяні – 2, лучно-трав'янисті – 3, пустищні – 1, та 1 угруповання без рослинності), то безпосередній вплив лісокористування вплине лише на 1 оселище.

До заходів, що зменшують негативний вплив лісгосподарської діяльності на об'єкти збереження Смарагдової мережі загалом належать: збереження куртин дерев або підросту на лісосіках, залишення крупномірної сухостійної деревини та порубочних решток, забезпечення стабільності гідрологічного режиму територій, підтримання оптимальної повноти

насаджень, підбір оптимального, із екологічної точки зору, породного складу насаджень при штучному лісовідновленні тощо.

Детальний перелік заходів зі збереження біологічного і біотопічного різноманіття буде розроблений після початку впровадження планової діяльності, у відповідності до виявлених загроз.

Висновки

1. Планованою діяльністю ДП «Чернігівський військовий лісгосп» є спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення суцільних санітарних рубок у насадженнях пошкоджених лісовою пожежею квітня 2020 року.
2. Територія планованої діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» входить до складу об'єкту Смарагдової мережі – Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047).
3. Перелік видів і оселищ, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) включає у себе сумарно 65 таксонів, із яких на території лісового фонду ДП «Чернігівський військовий лісгосп» відмічено 34, а саме: рослин – 3, тварин – 20, оселищ – 11.
4. Більшість видів і оселищ, що потребують охорони, належать до нелісових і розташовані по за межами території планованої діяльності, відповідно незначною мірою потрапляють під опосередкований вплив лісогосподарських заходів.
5. З метою збереження виявленого оселища X35 (континентальні піщані дюни), що підлягає охороні у об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047), висновком із ОВД забороняється планована діяльність (суцільні санітарні рубки) та штучне лісовідновлення в межах . __, кв. __, кв. __.
6. На території впровадження планової діяльності ДП «Чернігівський військовий лісгосп» виявлено всього 8 рідкісних видів, що занесені до ЧКУ, зокрема тварин – 5, рослин – 3.
7. Праліси, квазіпраліси, природні старовікові ліси та оселища, що потребують охорони на території впровадження планової діяльності підприємства не виявлені.

8. Причина незначної присутності раритетної компоненти біологічного і біотопічного різноманіття пов'язана із специфікою обстеженої території (свіжі згарища), а також із тим, що виявлені раніше ділянки із цінними оселищами вже виключено із території планованої діяльності підприємства, під час проведення процедури ОВД.
9. Для збереження виявлених рідкісних видів та оселищ, при здійсненні планованої лісогосподарської діяльності, необхідно забезпечити дотримання наведених у даному звіті рекомендацій.
10. Станом на кінець II кварталу 2021 року проведення суцільних санітарних рубок на території планованої діяльності розпочате не було.

Список використаних джерел

1. Андрієнко Т.Л., Лукаш О.В., Прядко О.І. та інш. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях //Заповідна справа в Україні, Т.13, Вип. 1-2, 2007. – С.33-38.
2. В.І.Карамушка, С.Г.Бойченко, А.В.Сагайдак, С.О.Макарчук, А.І.Ющук, А.В.Яремич Типологізація біотопів, функціональне зонування та врахування сценаріїв зміни клімату при розробленні планів управління заповідними територіями // Вінниця, 2019.
3. Вінніченко Т. С. Рослини України під охороною Бернської конвенції / Вінніченко Т. С. – К.: Хімджест, 2006. - 176 с.
4. Гальченко Н.П., Прядко О.І., Сагайдак А.В. Управління землями лісогосподарського призначення РЛП «Міжрічинський» // Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: збірник статей з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д.б.н., проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938–2016 рр.) / Ботанічний сад ім. акад О.В. Фоміна. – К.: Талком, 2017. – С. 11–17.
5. Домашевский С.В., Гриищенко В.Н. Орнитофауна регіонального ландшафтного парку «Межреченский» (Черниговская область) // Заповідна справа в Україні, Т.17, Вип. 1-2, 2011. – С.62-70.
6. Зайцева А. Сагайдак А. Динаміка гніздової активності і біоценотичні зв'язки дендрофільних гризунів на території РЛП «Міжрічинський» // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: «Лісівництво. Декоративне садівництво» / – К.: ВЦ НУБіП України, 2011. – Вип. 164, ч. 3. – С. 97-104.
7. Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні / Полянська К. В., Борисенко

- К. А., Павлачик П. (Pawel Pawlaczyk) та ін. / під ред. д.б.н. А. Куземко. – К., 2017. - 304 с.
8. Кравець П.В., Лакида П.І., Кременецька Є.О., Тищенко В.М., Сагайдак А.В. та ін. Інституційна розбудова лісової сертифікації в Україні. – К.: ННЦАЕ, 2009. – 250с.
 9. Кременецька Є.О., Тищенко В.М., Сагайдак А.В. Методологія підходу щодо збереження ключових помешкань лісових тварин під час проведення рубок лісу // Лісове і мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник наук. статей учасників міжнародної науково-практичної конференції. – Том 1. – Житомир, 2008. – С. 110 -114.
 10. Кузьменко Т.Н, Кузьменко Ю.В., Сагайдак А.В. Раритетная орнитофауна агроландшафтов Полесья и Лесостепи Левобережной Украины // Экология, эволюция и систематика животных. Материалы Международной научно-практической конференции. Рязань: НП "Голос губернии", 2012. - 484 с. - С. 286-288.
 11. Мороз В.В., Ландін В.П., Сагайдак А.В., Руденко О.М., Захарчук В.А., Соломко В.Л., Фещенко В.П. Екологічні функції соснових насаджень Чернігівського Полісся: Методичні рекомендації – К., 2017. – 49 с.
 12. Національний каталог біотопів України / За ред. А. А. Куземко, Я. П. Дідуха, В. А. Онищенко, Я. Шеффера. - К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. - 442 с.
 13. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. — К.: Наукова думка, 1987. — 548 с.
 14. Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу / Ред. О.О. Кагало, Б.Г. Проць. – Львів: ЗУКЦ, 2012. – 278 с.
 15. Полянська К.В., Сагайдак А.В. Збереження біорізноманіття і можливості диверсифікації біоти на території Лівобережного Полісся //

- Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», – 2015. – № 2 (випуск 39). – С. 221–229.
16. Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський». – Київ: Науковий центр заповідної справи Мінекології України, – 2003. – 100 с.
17. Проектування і збереження територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Методичні матеріали / Кол. авт., під ред. Куземко А. А., Борисенко К. А. – К.: «LAT & K», 2019. – 78 с.
18. Прядко О.І. Ценотичне та флористичне різноманіття РЛП «Міжрічинський» (Чернігівська область) // Вісник Запорізького державного університету. № 1, 2004. – С.190-195.
19. Сагайдак А. Особливості екології рисі (*Lynx lynx* L.) у Чернігівському Поліссі // Потенціал і проблеми мисливського господарства України. Збірник матеріалів I Всеукраїнської мисливськогосподарської науково-практичної конференції (6-9 вересня 2006 р.) – Львів: СПОЛОМ, 2006. – С. 103-109.
20. Сагайдак А., Гойчук А. Мисливська теріофауна регіонального ландшафтного парку «Міжрічинський»: сучасний стан та перспективи // Лісівництво та агролісомеліорація. – Харків, 2011. – Вип. 118. – С. 190-195.
21. Тищенко В., Сагайдак А. До фауни кажанів РЛП «Міжрічинський» // Теріофауна заповідних територій та збереження ссавців / Упорядники: І. Загороднюк та З. Селюніна. – Гола Пристань: Українське теріологічне товариство, 2012. – С. 62.
22. Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Третій проект версії 2015 року. Адаптований неофіційний переклад з

- англійської / укладачі: А.Куземко, С. Садогурська, К. Борисенко, О. Василюка – К., 2017. – 124 с.
23. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О.Годлевська, В.Різун, Г. Фесенко, Ю.Куцоконь, І.Загороднюк, М. Шевченко, Д. Іноземцева; ред.. О.Годлевська, Г.Фесенко. –Видання друге, перероблене та доповнене. – Київ, 2010. – 80 с.
24. Фесенко Г. В. Птахи фауни України (польовий визначник) / Г. В. Фесенко, А. А. Бокотей. — К., 2002. — 416 с.
25. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха - К.: Глобалконсалтинг, 2009. - 900 с.
26. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова - К.: Глобалконсалтинг, 2009. - 600 с.

Додаток А

Перелік видів рослин, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

№	Назва виду	Наявність на території		Характерний біотоп, ТЛУ
		MRLP	ЧВЛГ	
	Гніздівка звичайна	+	+	тіністі ліси, В ₃ , С ₃
	Дягель лікарський	+	+	вільшняки, луки, С ₄
	Зозулинець рідкоквітковий	+	-	вологі галявини, С ₃ , Д ₃
	Пальчатокорінник м'ясочервоний	+	+	болотисті луки, В ₄ , С ₃
	Сон чорніючий	+	-	світлі сосняки, А ₂ , В ₂
	Всього	5	3	

Додаток Б

Перелік видів хребетних тварин, що підлягають охороні в об'єкті
Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) та
відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

№	Назва виду	Наявність на території		Характерний біотоп
		MRLP	ЧВЛГ	
Птахи				
1.	Бугай	+	+	очеретяні зарості
2.	Грицик великий	+		вологі луки
3.	Гуска мала	+		водойми, поля
4.	Дрімлюга	+	+	ліси, вирубки
5.	Змієїд	+	+	старі ліси
6.	Канюк звичайний	+	+	ліси, поля
7.	Канюк степовий	+		поля
8.	Крячок білокрилий	+		водойми
9.	Крячок білощокий	+		водойми
10.	Крячок чорний	+		водойми
11.	Лелека білий	+		нас. пункти
12.	Лелека чорний	+	+	старі ліси біля водойм
13.	Лунь очеретяний	+	+	болота
14.	Лунь польовий	+		луки
15.	Нерозень	+		водойми
16.	Підорлик великий	+	+	вільхові ліси
17.	Підорлик малий	+	+	вільхові ліси
18.	Ремез	+	+	вербняки
19.	Рибалочка блакитний	+		берегові урвища
20.	Сова болотяна	+	+	луки
21.	Сова сіра	+	+	старі ліси

22.	Трав'янка лучна	+		луки
23.	Чапля руда	+		водойми
24.	Чепура велика	+		водойми
25.	Шилохвіст	+		водойми
26.	Щеврик польовий	+	+	луки
Ссавці				
27	Бобер річковий	+	+	Болота, водойми
28	Вовк	+	+	Уся територія
Амфібії				
29.	Джерлянка (кумка) червоночерева	+	+	Болота, водойми, заболочені ліси
Риби				
30	Карась звичайний	+	+	заболочені озера

Додаток В

Перелік видів комах, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskyi Regional Landscape Park (UA0000047) та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

№	Назва виду	Наявність на території	
		MRLP	ЧВЛГ
1.	Больбелязм однорогий	+	
2.	Борос Шнейдера	+	
3.	Ведмедиця велика	+	
4.	Ведмедиця-господиня	+	+
5.	Вусач великий дубовий західний	+	+
6.	Вусач мускусний	+	
7.	Вусач-червонокрил Келлера	+	
8.	Красотіл пахучий	+	
9.	Махаон	+	+
10.	Мінливець великий (райдужниця велика)	+	+
11.	Совка розкішна	+	
12.	Стафілін волохатий	+	
13.	Стрічка (пасмовець) тополевий	+	
14.	Стрічкарака блакитна	+	
15.	Стрічкарака орденська малинова	+	
16.	Турун Менетріє	+	
17.	Шовкопряд березовий	+	
Всього		17	4

Додаток Г

Перелік оселищ, що підлягають охороні в об'єкті Смарагдової мережі Mizhrichynskiy Regional Landscape Park (UA0000047) та відмічені на території ДП «Чернігівський військовий лісгосп»

Код	Назва оселища	Наявність на території	
		MRLP	ЧВЛГ
Континентальні поверхневі води			
C1.222	Вільноплаваючі скупчення жабурника	+	+
C1.223	Вільноплаваючі скупчення різаку алоеvidного	+	
C1.224	Вільноплаваючі колонії пухирників	+	+
C1.225	Вільноплаваючі килимки сальвінії плаваючої	+	
C1.3411	Угрупування водяних жовтеців на мілководдях	+	
C1.3413	Зарості плавушника болотяного на мілководдях	+	+
C3.4	Маловидові зарості низькорослої прибережно-водної та земноводної рослинності	+	
C3.51	Євро-сибірські низькорослі однорічні земноводні угрупування	+	
Трясовини, верхові та низинні болота			
D2.3	Перехідні трясовини та сплавини	+	+
D5.2	Зарості крупних осок переважно без застою води	+	+
Трав'яні угрупування та угіддя із домінуванням різнотрав'я, мохів або лишайників			
E1.9	Незімкнені несередземноморські сухі кислі та нейтральні трав'яні угрупування у тому числі континентальні травяні угрупування на дюнах	+	+
E2.2	Рівнинні та низькогірні сінокісні луки	+	+
E3.4	Мокрі або вологі евтрофні і мезотронні луки	+	
E3.5	Мокрі або вологі оліготрофні луки	+	
E5.4	Мокрі або вологі високотравні та папоротеві узлісся	+	+
Пустища, чагарники і тундра			
F4.2	Сухі пустища	+	+
F9.1	Прирічкові чагарники	+	
Ліси та інші заліснені землі			
G1.11	Прирічкові вербові ліси	+	
G1.21	Прирічкові ясеневі-вільхові ліси зі змінним зволоженням	+	
G1.22	Мішані дубово-в'язово-ясеневі ліси великих річок	+	
G1.3	Середземноморські прирічкові ліси	+	
G1.7	Термофільні листопадні ліси	+	
G1.8	Ацидофільні ліси із домінуванням дуба	+	+
G1.A1	Дубово-ясеневі-грабові ліси на евтрофних і мезотрофних ґрунтах	+	
Комплекси оселищ			

Код	Назва оселища	Наявність на території	
		MRLP	ЧВЛГ
X35	Континентальні піщані дюни	+	+
Всього		25	11